

Katarzyna Nosek-Kozłowska

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

ORCID: 0000-0001-6435-1545

Nauczyciel przedszkola i wczesnej edukacji jako kluczowa postać w edukacji dzieci najmłodszych w narracjach studentów pedagogiki

Celem artykułu jest ukazanie roli i znaczenia nauczyciela przedszkola i wczesnej edukacji w procesie kształcenia i wspomagania rozwoju dzieci najmłodszych (od 3. do 10. roku życia). Refleksja nad podjętą problematyką wskazuje, że nauczyciel na wczesnym etapie edukacyjnym powinien charakteryzować się cierpliwością i empatią. To ważne, aby potrafił zrozumieć potrzeby i emocje małych dzieci oraz odpowiednio na nie reagować. Problematyka badawcza została ujęta w postaci następujących pytań: Jakie są główne zadania nauczyciela przedszkola i wczesnej edukacji w kontekście rozwoju dzieci najmłodszych? Jakie umiejętności i cechy charakteryzują wybitnego nauczyciela przedszkola? Jakie wyzwania mogą napotykać nauczyciele przedszkola i wczesnej edukacji w pracy z dziećmi najmłodszymi? Na potrzeby zgromadzenia materiału empirycznego wykorzystano metodę studium przypadków oraz technikę wywiadu narracyjnego skoncentrowanego na problemie. Badania były prowadzone wśród studentów pedagogiki na Wydziale Nauk Społecznych Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie.

Słowa kluczowe: pedagogika, dziecko, edukacja przedszkolna, edukacja wczesnoszkolna, nauczyciel, student

A kindergarten and early education teacher as a key figure in the education of the youngest children in the narratives of students of pedagogy

The aim of the article is to show the role and importance of the kindergarten and early education teacher in the process of educating and supporting the development of the youngest children (from 3 to 10 years of age). Reflection on the issues raised indicates that a teacher at the early educational stage should be patient and empathetic. It is important that he is able to understand the needs and emotions of young children and respond to them appropriately.

The research issues were presented in the form of the following questions: What are the main tasks of a kindergarten and early education teacher in the context of the development of the youngest children? What skills and qualities characterize an outstanding kindergarten teacher? What challenges may kindergarten and early education teachers encounter when working with the youngest children? To collect empirical material, the case study method and the problem-focused narrative interview technique were used. The research will be conducted among students of Pedagogy of the Faculty of Social Sciences of the University of Warmia and Mazury in Olsztyn.

Keywords: pedagogy, child, early school education, preschool education, teacher, student

Wstęp

Zawód nauczyciela zaliczany jest w dziejach cywilizacji ludzkiej do najstarszych, a współcześnie należy do najliczniejszych. W Europie ponad sześć milionów osób pracuje jako nauczyciele szkół podstawowych i średnich (Prucha, 2006, s. 293–294). Kim powinien być w dzisiejszych czasach nauczyciel? Współczesny nauczyciel powinien być przewodnikiem, mentorem i mistrzem wspierającym rozwój swoich uczniów. Jego rola sprowadza się w dużej mierze do stwarzania warunków umożliwiających samodzielne zdobywanie wiedzy poprzez rozwijanie i wspieranie własnej aktywności edukacyjnej ucznia (Kłosińska, 2014, s. 201–209). W edukacji przedszkolnej pożądanym jest nauczyciel, który jako wychowawca będzie zaufanym doradcą i przyjacielem dla swoich podopiecznych. Nauczyciel przedszkola odgrywa niezwykle ważną rolę w wychowaniu dzieci, ponieważ kształtuje młode jednostki w każdej dziedzinie życia (Kłosińska, 2014, s. 205). Jednak praca nauczyciela z najmłodszymi uczestnikami procesu kształcenia nie należy do łatwych, wymaga niejednokrotnie wielogodzinnego zaangażowania. Nauczyciel, znając swoje mocne strony, ma szansę na wychowanie człowieka w pełni świadomego swoich kompetencji, niezależnego, posiadającego własne zdanie, broniącego własnych przekonań, ale także gotowego ponieść konsekwencje swoich czynów (Grabowska, 2014, s. 226). Na nauczycielach spoczywa ogromna odpowiedzialność kształtowania młodego pokolenia. Należy podkreślić, że: „Nauczyciel wczesnej edukacji to niezwykle wartościowy partner, który wielokrotnie wykazał, iż dobro każdego z dzieci jest najważniejsze. Zmieniająca się nieustannie przestrzeń edukacyjna powoduje, iż jest on gotowy doskonalić swe umiejętności i poszerzać horyzonty myślowe” (Pawelec, 2012, s. 217). To człowiek, który w edukacji i wychowaniu młodego pokolenia pokłada nadzieję na przyszłość, a praca z tym młodym pokoleniem stanowi jego pasję. Nauczyciel powinien być pełen powołania, to refleksyjny praktyk, posiadający umiejętność dostrzegania talentów młodych ludzi i ich wielu pozytywnych, nie-

dostrzegalnych dla innych cech. I wreszcie to człowiek, którego praca jest sztuką kształtowania drugiego człowieka (Nosek-Kozłowska, 2021, s. 274).

Celem artykułu jest ukazanie roli i znaczenia nauczyciela przedszkola i wczesnej edukacji w procesie kształcenia i wspomagania rozwoju dzieci najmłodszych (od 3. do 10. roku życia). Nauczyciel na tym etapie edukacyjnym powinien charakteryzować się cierpliwością i empatią. To ważne, aby potrafił zrozumieć potrzeby i emocje małych dzieci oraz odpowiednio na nie reagować. Ponadto powinien dbać o bezpieczne warunki otoczenia i troszczyć się o zdrowie swoich najmłodszych podopiecznych. Nauczyciel dzieci najmłodszych to człowiek, który łączy w sobie ciepło, zrozumienie, kreatywność, komunikatywność oraz umiejętność dostosowywania się do potrzeb dzieci.

Współczesny nauczyciel dzieci najmłodszych, czyli kto?

Nauczyciel to osoba, która uczy innych poprzez przekazywanie wiadomości lub naucza, jak żyć (Okoń, 2001, s. 256). Na przestrzeni lat znaczenie pojęcia *nauczyciel* ewaluowało. Zawsze jednak zasadniczą funkcją nauczyciela było uspołecznienie dzieci i przekazanie im dziedzictwa kulturowego tak, aby były przygotowane do funkcjonowania w społeczeństwie (Kwiatkowska, 2008, s. 46–47). W Polsce stanowisko nauczyciela może zajmować osoba, która posiada wyższe wykształcenie i pełne kwalifikacje nauczycielskie. Szczegółowe wymagania wobec nauczycieli określa rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 1 sierpnia 2017 r. (Dz.U. 2017 poz. 1575 z późn. zm.). Jednak samo wykształcenie, ukończenie prestiżowej uczelni nie uczyni go „dobrym” nauczycielem. Potrzebne są tu jeszcze wewnętrzne predyspozycje oraz chęci do pracy. Nauczyciel powinien przestrzegać podstawowych zasad etycznych i moralnych, aby potrafił być odpowiednim wzorem do naśladowania (Cieślak, 2020, s. 335). Współczesny nauczyciel to dla dzieci przede wszystkim autorytet, to osoba o wielu umiejętnościach i pełna pasji do pracy z małymi dziećmi. To nie tylko edukator, ale także opiekun i animator rozwoju. To człowiek nieustannie doskonalący swój warsztat pracy i świadomy zadań, jakie wynikają z pełnionej przez niego roli. Ten sam nauczyciel to także powiernik i uczestnik dziecięcych sukcesów i porażek (Grabowska, 2014, s. 218), to osoba znacząca w edukacji dziecka. Nauczyciel, zwłaszcza nauczyciel przedszkola i wczesnej edukacji musi być kimś więcej niż tylko przekazującym wiedzę, powinien być także partnerem, przewodnikiem, osobą godną zaufania i pełnym ciepła człowiekiem. Nauczyciel przedszkola i wczesnej edukacji musi wykazywać pewne predyspozycje, a wśród nich (Grabowska, 2014, s. 220):

1. Musi umieć poznawać i kształtować własną osobowość, znać swoje możliwości, wiedzę, znać obszary swej niewiedzy, by w rezultacie uczestniczyć w procesie samodoskonalenia.
2. Powinien posiadać umiejętność skutecznego komunikowania się z dziećmi, rodzicami i innymi nauczycielami, co pozwoli mu zdobywać niezbędne informacje, pozwalające organizować odpowiednie warunki funkcjonowania uczniów w przedszkolu i szkole.
3. Powinien znać metody i techniki właściwego monitorowania i diagnozowania osiągnięć uczniów w zakresie umiejętności ogólnych, jak i kompetencji społecznych dla danego wieku.
4. Dobrze, jeśli ma świadomość korzyści wpływających z pracy z grupą i pracy indywidualnej w toku zajęć, ale i poza nimi, stosując odpowiednie materiały dydaktyczne i metody nauczania.
5. Nauczyciel powinien posiadać wiedzę z zakresu pedagogiki i psychologii, by móc w toku pracy z dzieckiem uczyć je samokontroli i osiągnięcia satysfakcji z odniesionych sukcesów.
6. Powinien tworzyć odpowiednie środowisko edukacyjne, wykorzystując odpowiednie metody i środki, opierając się na wiedzy pedagogicznej w zależności od wieku i indywidualnych uwarunkowań i możliwości dziecka.

Nauczyciel ma w swojej pracy zawodowej wiele różnorodnych ról do wypełnienia i zadań do zrealizowania.

Jednym z głównych zadań nauczyciela we współczesnej szkole staje się przygotowanie uczniów do funkcjonowania w zmieniającej się rzeczywistości i dlatego, oprócz przekazywania uczniom wiedzy, powinien on potrafić stworzyć właściwy klimat w klasie i wyzwolić w uczących się potrzebę zadawania pytań oraz podejmowania działań z własnych zainteresowań (Borowik, 2007, s. 94).

Obecnie nauczyciel wychowania przedszkolnego zмага się z wieloma nowymi wyzwaniami zawodowymi związanymi z przekazywaniem wiedzy, jak również wspieraniem integralnego rozwoju każdego wychowanka. Nauczyciel coraz częściej staje się pośrednikiem w pedagogicznym dialogu między światem nauki a postępu technicznego (Denek, 2013, s. 106).

Krystyna Żuchelkowska podkreśla, że duże poczucie obowiązku, odpowiedzialność za drugiego człowieka i świadomość, że edukacja przedszkolna i wczesnoszkolna jest fundamentem, na którym wspierają się dalsze ogniwa systemu kształcenia, przyczynia się do podejmowania przez nauczycieli przedszkoli i klas początkowych działań zmierzających do „[...] integrowania różnorodnych oddziaływań z zewnątrz, a także ustawicznego czuwania nad dzieckiem z powodu jeszcze skromnego doświadczenia” (Żuchelkowska, 2014, s. 69). To sprawia, że nauczyciele dzieci najmłodszych są przeciążeni obowiązkami i wykonywaniem trudnych i wyczerpujących zadań.

Nauczyciel przedszkola i wczesnej edukacji musi być kompetentny, innowacyjny, twórczy, otwarty na potrzeby dziecka. Ma ich inspirować do podejmowania działań, wyzwalać ich inwencje i pomysłowość. Dynamiczny rozwój, ciągłe zmiany w systemie edukacji, reformy wymagają od nauczycieli stałego śledzenia przepisów prawa, dokształcania i poszerzania swych kompetencji zawodowych, by sprostać wszystkim zadaniom wynikającym z polityki oświatowej państwa (Cieślak, 2020, s. 338).

Nauczyciel jako twórca edukacyjnej przestrzeni

Przestrzenią pracy nauczyciela są sale przedszkola, klasy i szkoły bądź też inne miejsca o funkcji edukacyjnej (laboratoria, sale gimnastyczne itp.). W przestrzeniach tych dochodzi do specyficznych interakcji i komunikacji nauczycieli z ich społecznymi partnerami, czyli uczniami. Specyfika tej interakcji tkwi w jej zobowiązaniu do realizowania funkcji edukacyjnej. Wszystko, co zachodzi w trakcie interakcji i komunikacji nauczycieli z ich partnerami, podlega prawidłom określającym zachowanie nauczycieli i uczniów. Postępowanie nauczycieli jest zdeteterminowane zbiorem norm dotyczących sposobu porozumiewania się z uczniami, ich oceniania, wyciągania konsekwencji i w ogóle sposobu odnoszenia się do uczniów. Jednak w ramach ogólnie ustalonych norm przejawia się także indywidualność nauczycieli, która wynika z wieku, płci, temperamentu, doświadczeń, samooceny i innych cech osobowości poszczególnych pedagogów. Każdy nauczyciel, układając w klasie swoje relacje z uczniami, kształtuje specyficzną edukacyjną przestrzeń i klimat (Prucha, 2006, s. 203).

Klimat edukacyjny panujący w klasie jest wytworem nauczyciela i współpracujących z nimi uczniów, którzy jednocześnie są bezpośrednimi użytkownikami tego klimatu, ponieważ postrzegają go, przeżywają i oceniają (Prucha, 2006, s. 203). Jedną z form tych ocen jest dzielenie się opiniami o nauczycielach z rodzicami, opowieści o nauczycielach krążące wśród uczniów, które świadczą często o jakości jego pracy. Psychologia pedagogiczna nie powinna przechodzić obojętnie obok problemu dobrego lub złego samopoczucia uczniów w klasie, ponieważ od atmosfery zależy między innymi to, jakie sukcesy w nauce osiągną, czy nauczyciel będzie miał problemy z utrzymaniem dyscypliny, jakie oczekiwania związane z zadowoleniem z nauki będą mieli uczniowie i czy zostaną one zaspokojone (Anderson, 1982, s. 385). Atmosfera w klasie szkolnej lub sali przedszkolnej zależy od tego, jak mocno nauczyciel angażuje się w życie swoich podopiecznych, w jakiej mierze może troszczyć się o uporządkowany przebieg zdarzeń dydaktycznych i jakie oczekiwania ma wobec dzieci, które trafiają pod jego opiekę.

Skuteczna praca dydaktyczna zakłada istnienie dobrych relacji nauczyciel – uczeń. Kompetentny nauczyciel kształtuje dobrą atmosferę, w której uczniowie uczą się i rozwijają. Tworzy otoczenie sprzyjające zdobywaniu wiedzy, rozwijaniu umiejętności i budowaniu pozytywnych relacji. Nauczyciel jako twórca edukacyjnej przestrzeni odgrywa kluczową rolę w kształtowaniu doświadczeń uczniów i przygotowywaniu ich do wyzwań przyszłości.

Materiał i metoda

Na potrzeby zgromadzenia materiału empirycznego wykorzystano metodę studium przypadku (Jemieliński, 2012, s. 3) oraz zastosowano technikę wywiadu. Był to wywiad narracyjny skoncentrowany na problemie (Chase, 2009, s. 27). Badania dotyczące roli nauczyciela przedszkola i wczesnej edukacji w procesie kształcenia i wspomagania rozwoju dzieci najmłodszych (od 3. do 10. roku życia) były prowadzone w grudniu 2023 roku wśród studentów pedagogiki na Wydziale Nauk Społecznych Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie. Problematyka badawcza została ujęta w postaci następujących pytań: Jakie są główne zadania nauczyciela przedszkola i wczesnej edukacji w kontekście rozwoju dzieci najmłodszych? Jakie umiejętności i cechy charakteryzują wybitnego nauczyciela przedszkola? Jakie wyzwania mogą napotykać nauczyciele przedszkola i wczesnej edukacji w pracy z dziećmi najmłodszymi?

Punktem wyjścia do podjętych analiz były wyniki badań empirycznych dotyczące wskazanego problemu. O doborze osób do badania decydowały względy poznawcze, zastosowano celowy dobór badanych, ukierunkowany na problem badawczy. Wyniki są prezentowane na łamach artykułu w sposób wybiórczy i stanowią zwartą narrację, tym samym autor próbuje odtworzyć interpretację rzeczywistości osób badanych na podstawie ich wypowiedzi (porównując je ze sobą), stosując deskryptywną (opisową) metodę interpretacji tekstu (Nosek, 2018, s. 196). Łącznie wywiadem objęto 13 studentów (wyselekcjonowane wypowiedzi wykorzystano na łamach niniejszego tekstu), których wypowiedzi zaszyfrowano, przypisując im kody od S1 do S13 (student 1, student 2 itd.).

Charakterystyka badanych studentów

Badania prowadzono wśród studentów pedagogiki (opiekuńczej oraz przedszkolnej i wczesnoszkolnej), studiujących na Wydziale Nauk Społecznych Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie. Łącznie w badaniu uczestniczyło 13 studentów, w tym 12 kobiet i 1 mężczyzna w wieku od 20 do 25 lat. Przytaczane

w części empirycznej wypowiedzi badanych zostały zakodowane. Dobór osób do badania miał charakter celowy. Na łamach artykułu prezentowane są wybrane wypowiedzi.

Zadania nauczyciela przedszkola i wczesnej edukacji w procesie kształcenia i rozwoju dzieci najmłodszych

Nadrzędnym celem wczesnej edukacji jest wspomaganie dziecka w jego całościowym rozwoju fizycznym, intelektualnym, estetycznym i emocjonalnym, tak by było przygotowane, na miarę swoich możliwości, do życia w zgodzie z ludźmi, z przyrodą i samym sobą (Jakubowicz-Bryx, 2016, s. 17). Badani studenci zwracali uwagę także na konieczność obserwowania i wspierania rozwoju dzieci najmłodszych przez nauczyciela wczesnej edukacji, podkreślając możliwość korekcji i kompensacji zaburzonych sfer w najmłodszych latach życia.

Zadaniem nauczyciela wczesnej edukacji jest przede wszystkim baczna obserwacja rozwoju dzieci. Często to nauczyciel jest osobą, która spędza z dzieckiem największą ilość czasu w ciągu dnia, realizując z nim różnorodne zadania, a tym samym ma możliwość dostrzeżenia różnorodnych problemów rozwojowych. Jest to niezwykle ważne, ponieważ w okresie przedszkola i wczesnej edukacji mamy możliwość popracowania z tym dzieckiem tak, aby mogło ono jak najlepiej funkcjonować w codziennym życiu (S1).

Bez wątplenia współczesne dzieci znaczącą ilość czasu w ciągu dnia spędzają w placówkach opiekuńczo-wychowawczych – głównie żłobkach, przedszkolach i szkołach w towarzystwie opiekunów i nauczycieli, którzy mają możliwość wchodzenia z nimi każdego dnia w interakcje. Obserwacja podopiecznych podczas wykonywania różnorodnych czynności samoobsługowych, zadaniowych, zabawowych daje im możliwość dostrzeżenia pojawiających się trudności, problemów czy też zaburzeń w rozwoju dzieci.

Zadaniem nauczyciela jest dbanie o prawidłowy rozwój dzieci i nauczanie kultury osobistej oraz zasad panujących w społeczeństwie (S2).

Nie tylko wspieranie rozwoju, ale także naukę kultury osobistej, zasad życia społecznego oraz samodzielności badani zaliczyli do najistotniejszych zadań realizowanych w codziennej pracy nauczyciela wczesnej edukacji. Dzieci spędzają w przedszkolu lub szkole dużo czasu, dzięki czemu nabywają tam wiedzę i wiele nowych umiejętności, także społecznych. Przede wszystkim uczą się budować

i podtrzymywać relacje z rówieśnikami i dorosłymi, uczyć się szacunku do innych ludzi i ich pracy, a także zasad codziennego życia.

W pracy z dziećmi coraz większe znaczenie ma dbałość o prawidłowy rozwój motoryki dużej i małej, obserwacja rozwoju dzieci i właściwe wspieranie tego rozwoju. Dzieci coraz więcej czasu spędzają przed tv, tabletami, komputerami, brakuje im ruchu (S5).

Kluczowe jest nauczenie dzieci samodzielności, podstawowych umiejętności życiowych czy chociażby pracy w grupie (S6).

Warto uczyć dzieci samodzielności, pracy w grupie, radzenia sobie w trudnych sytuacjach, rozpoznawania własnych potrzeb (S8).

Zdaniem badanych kluczowa rola nauczyciela ujawnia się także w procesie rozwijania samodzielności u małych dzieci. Współczesny styl życia, nieustanny pośpiech i brak czasu nie sprzyjają kształtowaniu tych umiejętności w środowisku wychowawczym rodziny. Coraz więcej dzieci trafiających do przedszkoli nie potrafi samodzielnie: posługiwać się sztućcami i spożyć posiłku, pić z otwartego kubeczka, ubrać się, skorzystać z toalety. Generuje to znacznie więcej obowiązków dla nauczycieli, który czas ten mogliby wykorzystać na rozwijanie wiedzy swoich podopiecznych i przygotowywanie ich do pełnienia w przyszłości roli ucznia. Badani wskazywali także na konieczność wspierania u dzieci rozwoju motorycznego, ponieważ spędzają one coraz więcej czasu przed ekranami różnorodnych urządzeń technologicznych, a tym samym mają niewystarczającą ilość ruchu. Często są niezgrabne ruchowo, nie potrafią skakać, wykonywać ćwiczeń gimnastycznych czy też doświadczają wielu problemów w zakresie precyzyjnych ruchów rąk. Ponadto warto rozwijać u dzieci także umiejętności pracy zespołowej, rozpoznawania własnych emocji i potrzeb czy też radzenia sobie w trudnych sytuacjach.

Kluczowym zadaniem w mojej opinii jest nawiązanie dobrej relacji z dziećmi i ich rodzicami, integracja grupy, która wpływa na atmosferę pracy (S9).

Ważnym zadaniem nauczyciela jest stworzenie dobrej atmosfery pracy oraz nawiązanie pozytywnych relacji nie tylko ze swoimi podopiecznymi, ale także z ich rodzicami, którzy mogą wspierać pracę nauczycieli i pomagać im w wielu sprawach organizacyjnych związanych z codziennym funkcjonowaniem przedszkola i szkoły.

Warto podkreślić, że nauczyciel wczesnej edukacji staje się dla dziecka autorytetem, wzorem godnym naśladowania. W życiu małego człowieka zajmuje miejsce osoby znaczącej, zaraz obok rodzica.

Umiejętności i cechy charakteryzujące wybitnego nauczyciela przedszkola i wczesnej edukacji

Cechy osobowe nauczyciela oraz jego kompetencje pedagogiczne do wykonywania zawodu są bardzo ważne, ponieważ od nich w dużym stopniu zależy rozwój dziecka w zakresie wszystkich sfer osobowości, a więc nie tylko w zakresie „dyspozycji” intelektualnych, ale także postaw społecznych, przyswojonych wartości moralnych, kultury, zdrowia i rozwoju fizycznego (Szkolak, 2011, s. 95). Nauczyciel przedszkola i wczesnej edukacji to osoba, która odgrywa kluczową rolę w rozwoju dzieci najmłodszych. Jego charakterystyka obejmuje szereg istotnych cech, począwszy od empatii. Zdolność do wczuwania się w potrzeby emocjonalne dzieci i budowania silnych relacji opartych na zrozumieniu perspektywy malucha stanowi fundament tej roli.

Wybitny nauczyciel to człowiek rozumiejący dzieci i ich potrzeby oraz mający niewyczerpalne pokłady cierpliwości. Nauczyciel posiada także umiejętność tłumaczenia dzieciom skomplikowanych zagadnień (S3).

Rozumienie dzieci i umiejętność rozpoznawania ich potrzeb badani wskazywali jako kluczowe umiejętności nauczyciela wczesnej edukacji. Jedną z najważniejszych cech nauczyciela jest wrażliwość na potrzeby i oczekiwania dziecka, często nawet reagowanie na jego bezradność. Dzięki temu będzie on w stanie dawać wychowankowi emocjonalne wsparcie, tworząc bezpieczny klimat dla jego funkcjonowania we wszystkich formach aktywności, respektować autonomię dziecka, udzielać niezbędnej zachęty w trudnych sytuacjach (Wilgocka-Okoń, 2003, s. 83).

Praca z małymi dziećmi wymaga również dużo cierpliwości. Gotowość do tłumaczenia, powtarzania oraz wspierania procesów uczenia się, nawet gdy są one czasochłonne, jest nieodłącznym elementem tej roli. Skuteczna komunikatywność to kluczowy element w relacjach z dziećmi, ich rodzicami i innymi nauczycielami. Jasna komunikacja, otwartość i zdolność do współpracy przyczyniają się do sukcesu w pracy edukacyjnej. Ponadto znajomość etapów rozwoju dziecka jest niezbędna do dostosowywania podejścia do konkretnego wieku i indywidualnych potrzeb uczniów.

Cierpliwość, spokój, opanowanie, posiadanie wiedzy i kompetencji z zakresu wychowania i opieki nad dzieckiem. Wybitny nauczyciel przedszkola to przyjaciel dzieci, a więc w mojej opinii osoba empatyczna, życzliwa, potrafiąca stworzyć atmosferę współpracy i poczucia bezpieczeństwa (S10).

Cierpliwość, empatia, wiarygodność, a także umiejętność dostrzegania i rozwijania potencjałów u dzieci (S3).

Istotną kompetencją powiązaną także z kwalifikacjami do zajmowania stanowiska nauczyciela jest posiadanie wiedzy dotyczącej wychowania, opieki, rozwoju człowieka. To ona pozwala nauczycielowi dostrzec nie tylko nieprawidłowości w zachowaniu i rozwoju dziecka, ale także jego mocne strony, zdolności i posiadane talenty. Ta wiedza pozwala nauczycielowi dobrać odpowiednie metody i formy pracy stymulujące we właściwy sposób rozwój każdego wychowanka.

Wybitny nauczyciel to *przyjaciel dzieci*, a więc osoba wiarygodna, szczerą, prawdomówną w relacjach z młodym człowiekiem, towarzysząca mu w codziennym poznawaniu świata.

Wybitny nauczyciel przedszkola powinien posiadać umiejętność rozwiązywania konfliktów i prowadzenia zajęć z grupą w taki sposób, aby wszystkie dzieci były zaangażowane w pracę. Powinien także być kreatywny (S13).
Cierpliwość, wyrozumiałość, empatia, umiejętność pomagania innym i dobrej organizacji czasu – to cechy dobrego nauczyciela (S5).

Tworzenie pozytywnego środowiska sprzyjającego chęci do uczenia się jest kluczowe. Kreatywność to kolejna istotna cecha. Nauczyciel wczesnej edukacji powinien posiadać zdolność do tworzenia ciekawych i rozwijających zajęć, dostosowanych do zróżnicowanych stylów uczenia się dzieci. Organizacja to kolejna istotna cecha. Nauczyciel wczesnej edukacji musi efektywnie zarządzać czasem i zasobami, szczególnie w środowisku przedszkolnym, gdzie różnorodne zajęcia i aktywności wymagają planowania i organizacji. Zdolność do motywacji dzieci do nauki oraz rozwijania ich zainteresowań stanowi istotny element pracy edukacyjnej.

Nauczyciel wczesnej edukacji powinien być świadomy nowoczesnych metod nauczania, badań z zakresu psychologii dziecięcej i pedagogiki. To pozwala mu skutecznie wspierać rozwój dzieci i dostarczać im wartościowej edukacji. Podsumowując, rola nauczyciela wczesnej edukacji wymaga połączenia empatii, kreatywności, cierpliwości, skutecznej komunikacji oraz zdolności do organizacji i motywacji, tworząc tym samym korzystne warunki dla wszechstronnego rozwoju dzieci.

Wyzwania stojące przed nauczycielami przedszkola i wczesnej edukacji w pracy z dziećmi najmłodszymi

Praca z dziećmi dla nauczycieli jest źródłem nie tylko wielu sukcesów, powodem do dumy z osiągnięć swoich podopiecznych, ta codzienna praca niesie ze sobą także wiele wyzwań. Im młodsi wychowankowie, tym trudności często jest więcej.

Nauczyciel może doświadczać trudności w przekazywaniu wiedzy dzieciom. Wyzwanie dla niego mogą stanowić także rozbieżności między zasadami a normami zachowań panującymi w domu, a w szkole (S2).

Jednym z problemów może być brak umiejętności właściwego przekazywania wiedzy. Nie każdy nauczyciel radzi sobie z wyjaśnieniem prawidłowości codziennego życia i funkcjonowania „dziecięcym językiem”, nie każdy potrafi przekazywać tę wiedzę w sposób prosty i zrozumiały dla małego odbiorcy. Kolejną trudnością wskazywaną przez badanych może być trudność w ustaleniu czy późniejszym egzekwowaniu zasad panujących w grupie, zwłaszcza kiedy są one odmienne od tych ustalonych w domu. Dobrym kierunkiem jest nawiązanie współpracy z rodzicami w tym zakresie i próba ustalenia wspólnego katalogu zasad obowiązujących dzieci zarówno w domu, jak i w przedszkolu czy szkole.

Coraz więcej współczesnych dzieci ma problemy rozwojowe, boryka się z różnorodnymi zaburzeniami, które stanowią wyzwanie w pracy nauczycieli, którzy muszą mieć odpowiednią wiedzę, aby pracować z tymi dziećmi (S1).

We współczesnych czasach coraz więcej dzieci doświadcza różnego rodzaju problemów rozwojowych lub jest dotkniętych parcjalnymi lub całościowymi zaburzeniami. To z kolei stawia przed nauczycielami wyzwanie, ponieważ muszą oni posiadać odpowiednią wiedzę i umiejętności, aby skutecznie pracować z takimi dziećmi. Problemy rozwojowe i zaburzenia mogą obejmować różne obszary, takie jak zdolności poznawcze, fizyczne, emocjonalne czy społeczne, co wymaga dostosowania metodyki nauczania i podejścia pedagogicznego w celu odpowiedniego wsparcia uczniów.

Dużym wyzwaniem jest sama praca z dziećmi. Są one coraz mniej skupione, trudno je zaangażować w różnego rodzaju zajęcia, nie słuchają poleceń (S3).

Coraz więcej studentów pedagogiki na podstawie własnych doświadczeń w pracy z dziećmi zauważa, że są one coraz mniej skupione, co powoduje trudności

w zwróceniu ich uwagi na podejmowane aktywności. Angażowanie ich w różnorodne zajęcia staje się coraz bardziej problematyczne. Dzieci mają tendencję do niesłuchania poleceń, trudności z koncentracją uwagi, co może wpływać negatywnie na efektywność nauczania. Wyzwania te są efektem zmian zachodzących w świecie społecznym.

Myślę, że dużym problemem jest brak skupienia, słuchania, wykonywania poleceń przez dzieci. W codziennym życiu mają one zbyt dużo bodźców, są przestymulowane, co objawia się brakiem koncentracji uwagi (S11).

Badani zauważają, że wiele dzieci doświadcza przestymulowania bodźcami docierającymi do nich z zewnętrznego świata. Oglądają bajki i inne treści, nie zawsze dostosowane do ich wieku, grają na konsolach, tabletach, komputerach. Mają zbyt duży kontakt z urządzeniami technologicznymi, nie tylko w środowisku domowym, ale także w wielu miejscach użyteczności publicznej.

Ogromnym wyzwaniem jest utrzymywanie relacji z rodzicami. Coraz częściej rodzice są konfliktowi, nie słuchają rad i wskazówek nauczycieli (S7).

Jednym z największych wyzwań w pracy nauczyciela wczesnej edukacji jest nawiązanie i utrzymanie współpracy z rodzicami swoich podopiecznych. Wskazywała na ten fakt nie tylko przytoczona tu wypowiedź, ale także wiele innych. Badani zaznaczali, że współcześni rodzice są bardzo roszczeniowi, często konfliktowi. Wiele oczekują od nauczyciela, natomiast sami niechętnie chcą z nim współpracować. Nie słuchają rad i wskazówek, nie ćwiczą z dziećmi, kiedy nauczyciel prosi o utrwalanie wiedzy bądź umiejętności, często zaprzeczają, kiedy nauczyciel przekazuje im informacje o zachowaniach dziecka. Trudno komunikować się z rodzicami, trudno zachęcić ich też do włączania się w życie przedszkola czy szkoły. Szkolenia dla nauczycieli dotyczące komunikacji z rodzicami mogłyby stanowić znaczące wsparcie w rozwiązaniu problemów, z którymi borykają się w codziennej pracy.

Nauczyciel przedszkola i wczesnej edukacji to znacząca postać w życiu małego dziecka, dbająca o jego prawidłowy rozwój i właściwe przygotowanie do osiągania kolejnych umiejętności w ciągu życia. Musi on charakteryzować się szeregiem właściwych cech, które omówione zostały na łamach tegoż rozdziału, posiadać odpowiednie kwalifikacje i kompetencje do pracy z młodym człowiekiem, a przy tym mierzyć się z wieloma wyzwaniami, które każdego dnia pojawiają się w jego praktyce zawodowej.

Zakończenie

Wnioski płynące z narracji studentów pedagogiki dotyczących prezentowanego zagadnienia jasno wskazują, że rola nauczyciela przedszkola i wczesnej edukacji jest kluczowa dla wszechstronnego rozwoju najmłodszych uczniów. Świadomość tego faktu stawia nauczycieli w centrum procesu kształtowania przyszłych pokoleń zarówno pod względem ich umiejętności poznawczych, fizycznych, emocjonalnych, jak i społecznych. Odpowiednie przygotowanie pedagogiczne, ale także posiadane kompetencje stają się kluczowym elementem skutecznej pracy z dziećmi w wieku przedszkolnym i młodszym wieku szkolnym. Badani podkreślali także potrzebę zacieśnienia współpracy między nauczycielami a rodzicami. Stworzenie partnerskiego środowiska, w którym wszyscy są zaangażowani w proces edukacyjny dzieci, staje się kluczowym elementem współpracy.

Warto także podkreślić, że nauczyciele przedszkola odgrywają rolę nie tylko w kształtowaniu wiedzy i umiejętności dzieci, ale również w budowaniu ich poczucia własnej wartości, zaufania do otaczającego świata oraz rozwijaniu umiejętności społecznych. Rola nauczyciela przedszkola i wczesnej edukacji jest niezwykle istotna i złożona. Narracje studentów pedagogiki ukazują to zadanie jako wyjątkowe, wymagające zarówno wiedzy merytorycznej, jak i umiejętności interpersonalnych. Warto więc doceniać ich zaangażowanie i dążyć do stworzenia warunków sprzyjających ich ciągłemu rozwojowi zawodowemu, aby jak najlepiej potrafili sprostać wyzwaniom współczesnej edukacji.

Bibliografia

- Anderson C.S. (1982). The search for school climate: A review of research. *Review of Educational Research*, 52(3), 368–420.
- Borowik J. (2007). Nauczyciel jako twórca nowego ładu edukacyjnego. W: E.I. Laska (red.), *Nauczyciel między tradycją a współczesnością. Teoria i praktyka*. Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego.
- Chase S.E. (2009). Wywiad narracyjny. Wielość perspektyw, podejść, głosów. W: N.K. Denzin i Y.S. Lincoln (red.), *Metody badań jakościowych*. Tom 2. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Cieślak M. (2020). Nowe zadania nauczyciela wychowania przedszkolnego we współczesnej polityce oświatowej państwa polskiego. *Facta Simonidis*, 13(1), 329–347.

- Denek K. (2013). Znaczenie rozeznania efektywności kształcenia w jego unowocześnianiu. W: L. Pawelski (red.), *O poprawę efektywności kształcenia*. Szczecin: Wydawnictwo PSNT.
- Grabowska T. (2014). „Obyś cudze dzieci uczył...” – o trudnej sztuce bycia nauczycielem wczesnej edukacji dzieci. W: I. Kopaczyńska, M. Magda-Adamowicz i M. Nyczaj-Drąg (red.), *Pedagogika wczesnoszkolna. Uczeń i nauczyciel w zmieniającej się przestrzeni społecznej*. Tom 2. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.
- Jakubowicz-Bryx A. (2016). Wizerunek nauczyciela wczesnej edukacji w opiniach rodziców i nauczycieli. *Pedagogika Przedszkolna i Wczesnoszkolna*, 4(1), 7–23.
- Jemielniak D. (2012). *Badania jakościowe. Podejścia i teorie*. Tom 2. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Kwiatkowska H. (2008). *Pedeutologia*. Warszawa: Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne.
- Kłosińska T. (2014). Nauczyciel – nowator w procesie wczesnej edukacji. W: I. Kopaczyńska, M. Magda-Adamowicz i M. Nyczaj-Drąg (red.), *Pedagogika wczesnoszkolna. Uczeń i nauczyciel w zmieniającej się przestrzeni społecznej*. Tom 2. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.
- Nosek K. (2018). *Migracja zarobkowa a poczucie jakości życia rodzin transnarodowych*. Olsztyn: Centrum Badań Społecznych Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego.
- Nosek-Kozłowska K. (2021). Kompetencje kluczowe. W: M. Czerepaniak-Walczak i S. Iwaszow (red.), *6 Kalejdoskop. Współczesne pojęcia pedagogiczne*. Szczecin: Zachodniopomorskie Centrum Doskonalenia Nauczycieli, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego.
- Okoń W. (2001). *Nowy słownik pedagogiczny*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie Żak.
- Pawelec L. (2012). Nauczyciel w zmieniającej się przestrzeni edukacyjnej. W: J. Bałachowicz i A. Szkolak (red.), *Z zagadnień profesjonalizacji nauczycieli wczesnej edukacji w dobie zmian*. Kraków: Wydawnictwo Libron.
- Prucha J. (2006). *Pedeutologia*. W: B. Śliwerski (red.), *Pedagogika*. Tom 2. *Pedagogika wobec edukacji, polityki oświatowej i badań naukowych*. Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 1 sierpnia 2017 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli (Dz.U. 2017 poz. 1575).
- Szkolak A. (2011). Kompetencje pedagogiczne nauczycieli wczesnej edukacji – relacja z badań własnych. W: J. Bonar, *Nauczyciel wczesnej edukacji. Oczeki-*

- wania społeczne i praktyka edukacyjna*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- Wilgocka-Okon B. (2003). *Gotowość szkolna dzieci sześcioletnich*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie Żak.
- Żuchelkowska K. (2014). Wypalenie zawodowe u nauczycieli przedszkoli. *Roczniki Pedagogiczne*, 6(42), 63–81.